

.....Zakład Języka Polskiego

30-lecie Zakładu Języka Polskiego

Zielonogórskie językoznawstwo liczy sobie już 30 lat. Jego początki należy wiązać z 1971 rokiem, kiedy to zorganizowano w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej Zakład Filologii Polskiej.

W 1974 roku w Instytucie Filologii Polskiej WSP, obok Zakładu Historii Literatury i Zakładu Metodyki Literatury i Języka Polskiego, utworzono samodzielny Zakład Języka Polskiego. Kierownictwo tej nowej jednostki organizacyjnej objął doc. dr hab. Stanisław Kania. Wraz z nim zakład tworzyli ówcześni doktorzy Jerzy Brzeziński, Adam Demartin, Małgorzata Marcjanik oraz magistrowie Leonard Mirecki i Maria Rdzanek, a następnie magister (później doktor) Paweł Suder. W początkowym okresie funkcjonowania Zakładu Języka Polskiego ściśle współpracowali z nim profesorowie Władysław Kuraszek i Zygmunt Zagórski z Poznania oraz Henryk Borek z Opola. Roztaczali oni swą opiekę naukową nad poszczególnymi pracownikami i służyli cennymi radami organizacyjnymi.

Rok 1974 zainaugurował rozwój badań lingwistycznych nad polszczyzną historyczną i współczesną, był to czas ożywionej działalności naukowej ówczesnej kadry Zakładu. Na wspomnianą działalność złożyły się przede wszystkim badania indywidualne, których wynikiem stały się monografie, rozprawy i artykuły: Stanisława Kania z zakresu socjolingwistyki, Jerzego Brzezińskiego dotyczące języka i stylu artystycznego pisarzy, Adama Demartina z onomastyki i toponomastyki, Małgorzaty Marcjanik z semantyki i składni polskich czasowników adresatywnych oraz Leona Mireckiego pierwsze próby opracowania składni prozy Kazimierza Brandysa.

W latach 1974 – 1984 poszczególne badania naukowe miały zróżnicowany charakter merytoryczny i metodologiczny. Zainteresowania S. Kania skupiły się głównie wokół polskiej gwary konspiracyjno-partyzanckiej w latach drugiej wojny światowej oraz gwary żołnierskiej. Efektem tych badań były liczne artykuły w ogólnopolskich periodykach naukowych (*Poradnik Językowy*, *Język Polski*, *Przegląd Humanistyczny*, *Prace Filologiczne*). Podsumowaniem wieloletnich badań nad obu odmianami języka stały się książki *Polska gwara konspiracyjno-partyzancka czasu okupacji hitlerowskiej 1939 – 1945. Zarys monograficzny* i *Polska gwara żołnierska lat 1914 – 1939*.

Kolejną, istotną dziedziną naukowych dociekań stały się badania języka i stylu osobniczego w aspekcie historycznym. Podjął je Jerzy Brzeziński, który swą uwagę skupił na zjawiskach językowo-stylistycznych polskiej poezji sentymentalnej drugiej połowy XVIII w. i początków XIX w. Wynikiem tych rozważań stała się m.in. monografia *Język Franciszka Dionizego Książnika*, która przyniosła wiele, ważnych innowacji w zakresie sposobu opisu idiolektu. Zaprezentowane nowe metody zostały rozwinięte przez autora w kolejnych książkach m.in. *Wyznaczniki językowo-stylistyczne poezji sentymentalnej*.

Podobne przedsięwzięcia i zabiegi badawcze w dziedzinie interdyscyplinarnie pojmowanej stylistyki języka artystycznego J. Brzeziński zastosował w licznych, publikowanych artykułach (*Poradnik Językowy*, *Język Polski*, *Język Artystyczny – Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego*). Oryginalnością badawczą odznaczają się również opublikowane w latach 1974 – 1984 artykuły ówczesnych młodszych pracowników naukowych m.in.

M. Marcjanik, A. Demartina, P. Sudera.

Na początku lat osiemdziesiątych w Zakładzie Języka Polskiego zaszły istotne zmiany, bowiem w 1984 r. do Uniwersytetu Szczecińskiego przeniósł się Stanisław Kania, a kierownictwo zakładu objął Jerzy Brzeziński. Jednocześnie w środowisku zielonogórskim podjęli pracę profesor Antoni Furdal z Opola oraz doktor Marian Bugajski z Wrocławia. W tym okresie odeszli też z zakładu M. Marcjanik, L. Mirecki, M. Rdzanek, a zostali zatrudnieni młodzi językoznawcy: Bożena Hałas, Maria Maczel, Krzysztof Maćkowiak, Barbara Szarata, Cezary Piątkowski, Marzanna Uzdzińska, Anna Wojciechowska i na krótko Marek Lura.

Od 1984 roku w działalności naukowej zakładu wyraźnie wyodrębniły się trzy kierunki badań: 1. dotychczasowe – dotyczące języka i stylu artystycznego pisarzy; 2. porównawczojęzykowe; 3. z zakresu kultury i poprawności językowej.

W 1986 roku odbyło się ogólnopolskie sympozjum, zainspirowane przez A. Furdala. Wygłoszone referaty zebrano w wydawnictwie *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, pod red. Jerzego Brzezińskiego, Zielona Góra 1988. Równocześnie intensywnie rozwijały się indywidualne badania nad językiem twórców, tworzą je m.in. monografie J. Brzezińskiego *Styl językowy polskiej powieści sentymentalnej* (1991), *O języku poezji Tadeusza Łady-Zabłockiego*, Krzysztofa Maćkowiaka *Ukształtowanie leksykalno-stylistyczne polskiej bajki oświeceniowej* (1994), M. Maczel *O języku i stylu komediooper Jana Nepomucena Kamińskiego* (1995), Pawła Sudera *Język poezji Adama Naruszewicza* oraz Cezarego Piątkowskiego *Wykładowi językowo-stylistyczne twórczości Bohdana Zaleskiego*.

W 1994 roku został zainicjowany cykl spotkań naukowych w Zielonej Górze dotyczących różnystylowości tekstów pisanych (m.in. *Język i styl gatunków literackich oświecenia i romantyzmu – 1994*, *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej – 1996*), czego pokłosiem stała się seria wydawnicza *Studia o języku i stylu artystycznym*.

W skład problematyki porównawczojęzykowej wchodzi badania odnoszące się do związków polsko-rosyjskich, polsko-ukraińskich, polsko-południowosłowiańskich, polsko-łużyckich, polsko-słowackich, zaświadczone m.in. w licznych publikacjach J. Brzezińskiego, A. Demartina oraz P. Sudera.

Na początku lat dziewięćdziesiątych w Zakładzie Języka Polskiego zarysował się wyraźniej kolejny nurt badawczy. Na szerszą skalę zajęto się lingwistyką normatywną. Badania te podjęli Antoni Furdal wraz z Marianem Bugajskim. Efektem tych działań stały się m.in. zorganizowane w Zielonej Górze ogólnopolskie konferencje normatywistyczne (Aktualne problemy kultury języka – 1990; Norma językowa w polszczyźnie – 1993). Natomiast nieco inny typ badań normatywistycznych podjął wówczas prof. Edward Homa, który został zatrudniony w zakładzie w 1993 roku. Łączył on zainteresowania poprawnościowe z onomastyką oraz kwestiami integracji językowej na terenach przyłączonych po drugiej wojnie światowej do Polski.

Na przełomie lat 1994 – 1995 do Zakładu Języka Polskiego dołączyły Agnieszka Ryżza-Woźniak oraz Joanna Gorzelana, które podjęły prace badawcze z zakresu językoznawstwa diachronicznego. Problemami z zakresu składni języka zajmował się Józef Jaworski, który zatrudniony był w okresie 1995 – 2003. Uwidocznili je w swoich licznych artykułach i wystąpieniach.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych w Zakładzie Języka Polskiego podjęli pracę młodzi językoznawcy:

wydział
humanistyczny

Katarzyna Węgorowska, Tatiana Kołodziejska, Joanna Frejman, Dorota Szagun, Iwona Żuraszek-Ryś, a w 2000 roku dołączył Piotr Kładoczny. Zainteresowania ich skupiają się wokół różnych dziedzin badawczych języka a często kontynuują podjętą już wcześniej przez pracowników ZJP problematykę stylu tekstów artystycznych. W 2002 roku Zakład Języka Polskiego wzbogacił się o kolejnego samodzielnego pracownika naukowego – Krzysztof Maćkowiak otrzymał tytuł doktora habilitowanego. W latach 2002-2004 przewody doktorskie otworzyły: D. Szagun, A. Ryzza-Woźniak, J. Gorzelana, J. Frejman oraz I. Żuraszek-Ryś.

Rok 2004 to czas wielu jubileuszy w Zakładzie Języka Polskiego. Jednym z ważniejszych to 20-lecie pracy na stanowisku kierownika Zakładu Języka Polskiego profesora zwyczajnego doktora habilitowanego Jerzego Brzezińskiego, który od roku 1984 z wielkim zaangażowaniem pełni powierzone obowiązki i sprawuje pełną sukcesów opiekę naukowo-dydaktyczną nad studentami i pracownikami.

Joanna Frejman

Uroczyste zebranie Zakładu

W dniu 3 marca odbyło się uroczyste zebranie pracowników Zakładu Języka Polskiego. Zaproszony został także dziekan Wydziału Humanistycznego prof. Czesław Osękowski oraz JM Rektor prof. Michał Kisielewicz. Odświętny charakter spotkania podkreślił jubileuszowy tort, pozbawiony co prawda świeczek, ale zaopatrzony w napis *XXX-lecie ZJP*. Właśnie owo trzydziestolecie istnienia zakładu stało się okazją do małej uroczystości.

Na wstępie kierownik zakładu prof. Jerzy Brzeziński zwięźle przedstawił historię zakładu i perspektywę jego dalszego rozwoju. W imieniu wszystkich pracowników absolwent zielonogórskiej polonistyki, obecnie już prof. UZ Krzysztof Maćkowiak, podziękował za dwudziestolecie kierownictwa zakładem. Wyrazem wdzięczności był także kosz z trzydziestoma pięknymi różami.

Następnie głos zabrał dziekan doceniający pracę Zakładu Języka Polskiego, zarówno dydaktyczną jak i naukową. W tej oficjalnej części uczestniczyli także przedstawiciele radia oraz lokalnej prasy i telewizji.

Później, przy kawie, rozmawiano o planowanych doktoratach, habilitacjach oraz innych zmianach... Ponieważ napłynęło wiele listów z podziękowaniami za egzemplarze *Historycznej stylistyki polszczyzny artystycznej* przeczytano ich fragmenty. Książka ta, napisana przez pracowników ZJP, mogła się ukazać dzięki wsparciu finansowemu dziekana. Można było także obejrzeć najnowszą książkę prof. J. Brzezińskiego *Osobliwości języka poezji Michaliny Chełmońskiej-Szczepankowskiej*. Sygnałem do zakończenia spotkania stała się godzina 15, o której część pracowników rozpoczynała planowe zajęcia dydaktyczne. To rocznicowe zebranie przybliżyło, szczególnie młodszym pracownikom, nie tylko obecne zadania ale także dotychczasową rolę polonistów-językoznawców w zielonogórskiej uczelni.

Joanna Gorzelana

Już wkrótce...

Gorąco polecam publikację pt. *Język polski w perspektywie diachronicznej i synchronicznej* o charakterze okolicznościowym, która wydana zostanie już niebawem.

Powstanie jej motywuje uroczysta i ważna dla świata nauki (zarówno w wymiarze lokalnym, zielonogórskim, jak i szerszym – ogólnopolskim) okoliczność – przypadająca na dzień 1 marca 2004 roku jubileusz siedemdziesięciolecia urodzin profesora zwyczajnego doktora habilitowanego Jerzego Brzezińskiego [*Słowo wstępne*, C. Piątkowski, D. Szagun].

Niniejsza publikacja została pomyślana jako księga upamiętniająca jubileusz profesora Jerzego Brzezińskiego w której odnajdziemy część bio- i bibliograficzną oraz naukową – na którą składają się artykuły dedykowane Jubilatowi przez wybitnych językoznawców z różnych ośrodków akademickich kraju (m.in. I. Bajerowa, S. Dubisz, B. Greszczuk, K. Kleszczowa, W. Mańczak, A. Nagórko, E. Pluta, B. Walczak, M. Wojtak i wielu innych).

Zapraszam do lektury zapowiadanej książki, życząc jednocześnie głębokich i inspirujących przemyśleń i refleksji, a Szanownemu Jubilatowi wielu dalszych sukcesów naukowo-dydaktycznych oraz wszelkiej pomyślności w życiu osobistym.

Joanna Frejman

„Biblia w powieści Romana Brandstaettera Jezus z Nazarethu”

- interdyscyplinarne odczytanie wartości artystycznych i teologicznych w dziele literackim

W maju ukazała się w wydawnictwie Uniwersytetu Zielonogórskiego książka dr Anastazji Seul¹ pt. „Biblia w powieści Romana Brandstaettera Jezus z Nazarethu”. Jest to skrócona wersja rozprawy doktorskiej, napisanej w 1999 roku pod kierunkiem prof. Bożeny Chrzastow-

skiej na Wydziale Filologii Polskiej i Klasycznej UAM w Poznaniu.

Przedmiotem pracy jest analiza i interpretacja tetralogii powieściowej Romana Brandstaettera *Jezus z Nazaretu*. Autorka objęła rozważaniami tekst literacki, starając się odkryć w nim ukryte sensory nadane, które stanowią istotny komentarz do treści teologicznych, zapisanych w Biblii. W omawianej pracy poruszona zostaje problematyka z pogranicza wielu dyscyplin: odnaleźć tu można konteksty literackie, filologiczne, historyczne, teologiczne, judaistyczne, psychologiczne i kulturowe.

Ze względu na interdyscyplinarny charakter dysertacja naukowa dr A. Seul była recenzowana przez dwóch literaturoznawców: prof. Marię Adamczyk (UAM) i prof. Władysława Panasa (KUL) oraz dwóch teologów: ks. prof. Tomasza Węclawskiego (UAM) oraz ks. prof. Jerzego Szymika (KUL), który, jako badacz zajmujący się pograniczem literacko-teologicznym, napisał recenzję wydawniczą. W recenzjach zgodnie podkreślano wysokie walory naukowe rozprawy A. Seul. Zwrócono uwagę na to, że ukazuje ona „teologię w literaturze, eksplikującą obecność teologii i sposoby jej istnienia w dziele sztuki słowa” (M. Adamczyk). Recenzentka uważa omawianą pracę za udany „alians polonistyki i teologii”. Podobnie wypowiedział się drugi literaturoznawca, zauważając, iż A. Seul „sprawiedliwie oddała literaturze to, co jest u Brandstaettera literackie, a teologii to, co teologiczne”. Szczególną wartość rozprawy – co podkreśla w recenzji W. Panas – nadaje „prawidłowo rozpoznany kontekst judaistyczny”, wyrażający się m.in. w uwzględnieniu midraszu halachicznego i hagadycznego w rozdziale prezentującym problematykę genologiczną. T. Węclawski stwierdził, iż Autorka dobrze wykorzystała znajomość teologii oraz wskazał na to, że praca ujawnia możliwości wyjaśniania tekstów biblijnych drogą interpretacji literackich. Natomiast w recenzji wydawniczej J. Szymik napisał: „jest to klasyczne dzieło pogranicza. Kulturowy pomost zbudowany dziś, na początku trzeciego tysiąclecia, między światem wiary i kultury, literatury i teologii, judaizmu i chrześcijaństwa, sztuki i Kościoła, nauki i poezji. A jest to most jednocześnie solidny i piękny, to znaczy wartościowy tak pod względem merytorycznym, jak i estetycznym”. Wszyscy recenzenci, zachęcając Autorkę do opublikowania doktoratu, pomogli nadać ostateczny kształt wydanej książce.

Publikacja ta jest pionierskim, nowatorskim i całościowym (co znajduje potwierdzenie w recenzjach) spojrzeniem na twórczość, stosunkowo niedawno „rozpoznanego naukowo”, autora tetralogii – *Jezus z Nazaretu*.

Omawiana praca składa się z czterech rozdziałów, z których każdy poprzedzony jest wprowadzeniem, zawierającym wyznaczniki deskrypcji określonych problemów teologicznych i literackich. We wstępie pracy autorka zaznacza, że powieść R. Brandstaettera jest formą „komentarza powieściowego do Biblii, który nie ma znamion języka naukowego”, lecz zapisany został językiem artystycznym. W pierwszym rozdziale została zaprezen-

towana sylwetka twórcza pisarza, jako autora o szerokich kompetencjach literackich, kulturowych i biblijnych. Istotą rozważań podjętych w rozdziale drugim są kompetencje i artystyczna wartość wypowiedzi narratora oraz sposoby ujawniania się jego obecności w powieści. Rozdział trzeci poświęcony jest literackiej kreacji postaci powieściowych. Autorka prezentuje trzech bohaterów, przyjmując perspektywę historyczną, teologiczną i psychologiczną. Ostatnia część pracy dotyczy kwestii zróżnicowania genologicznego tetralogii, w którym autorka łączy poetykę wyrosłą z grecko-rzymskiego paradygmatu z poetyką typową dla kultury judaistycznej. W zakończeniu rozprawy jest o swoistej symbiozie poznawczych i artystycznych walorów analizowanej powieści.

Praca łączy w sobie zagadnienia dotyczące problemów literaturoznawstwa, egzegezy i teologii biblijnej. Należy podkreślić, że rozprawa ujawnia doskonałą znajomość tła kulturowego i historycznego analizowanego dzieła literackiego. Z rzetelnością wyjaśnione są powiązania oraz kontaminacje dotyczące biblijnej poetyki i teologicznych obrazów literackich. Ujawnianie sensów i wartości teologicznych w tetralogii powieściowej R. Brandstaettera dostarcza czytelnikowi wiele intelektualnej satysfakcji. Autorce towarzyszy przekonanie, że odkrywanie dzieła z pogranicza teologii literatury z zastosowaniem metod właściwych badaniom literaturoznawczym i teologicznym służy pogłębieniu jego wartości poznawczych i artystycznych oraz wyjaśnieniu wielu aspektów teologicznych Biblii.

Na uwagę zasługuje bogata i usystematyzowana bibliografia przedmiotowa i pomocnicza, która potwierdza wysoki poziom naukowy pracy oraz dobrą merytoryczną orientację Autorki. Szkoda, że w książce zabrakło indeksów – one ułatwiłyby poszukiwanie wybranych zagadnień. Czytelnik skazany zostaje na spis treści, który – na szczęście – jest dosyć szczegółowy. Warto by również wprowadzić odniesienia do najnowszej pracy Alicji Mazan-Mazurkiewicz, która również swój doktorat poświęciła biblijnym aspektom twórczości R. Brandstaettera (Łódź 2003); brak ten jednak uzasadniony jest wydłużonym cyklem wydawniczym. Można jednak mieć nadzieję, że w kolejnej książce dr A. Seul uwzględni to opracowanie.

Monika Kaczor*

* Autorka jest asystentem w Katedrze Komunikacji Językowej i Społecznej

¹ W przygotowaniu jest obecnie kolejna publikacja tej Anastazji Seul: doktorat obroniony w 2004 r. na Wydziale Teologicznym UAM, poświęcony literackiej i teologicznej prezentacji Jana Chrzciciela. Książka ukaże się w tym roku w wydawnictwie *Rhema* (Lublin).